

Sivistys- ja hyvinvointipalvelut

Tilivelvollinen

Sivistyslautakunta ja hyvinvointilautakunta, sivistysjohtaja, opetuspäällikkö, varhaiskasvatuspäällikkö ja hyvinvointipäällikkö.

Palvelualueen toimielimet

Sivistyslautakunta ja Hyvinvointilautakunta

Palvelualueen tulosalueet

Sivistys ja hyvinvointi yhteiset, Opetuspalvelut, Varhaiskasvatuspalvelut, Elinikäisen oppimisen ja hyvinvoinnin palvelut.

Palvelualueen palvelusuunnitelma

Sivistys- ja hyvinvointipalvelualueella toimii kaksi lautakuntaa. Sivistyslautakunta ohjaa palvelutuotannossa varhaiskasvatuspalveluita, opetuspalveluita ja sivistyksen yhteisiä palveluita. Hyvinvointilautakunta ohjaa palvelutuotannossa elinikäisen oppimisen, nuoriso-, liikunta- ja hyvinvointipalveluita.

Sivistys- ja hyvinvointipalvelualueella edistetään tasa-arvoisesti kuntalaisten varhaiskasvatusta, opetusta, sivistystä, osaamista, vapaa-aikaa ja hyvinvointia. Palvelut on tuotettu asiakaslähtöisesti, taloudellisesti ja tehokkaasti turvallisissa toimintaympäristöissä.

Sivistys- ja hyvinvointipalvelut							
	TP 2022	TA 2023	MUUTOS	MTA 2023	TP 2023	TOT %	Poikkeama
Toimintatuotot	4 800 593	4 432 903	-300 000	4 132 903	3 570 752	86,4 %	-562 151
Myyntituotot	1 577 947	1 649 900		1 649 900	1 290 341	78,2 %	-359 559
Maksutuotot	1 417 568	1 392 500	-300 000	1 092 500	1 112 324	101,8 %	19 824
Tuet ja avustukset	1 718 902	1 331 553		1 331 553	1 125 758	84,5 %	-205 795
Muut toimintatuotot	86 175	58 950		58 950	42 329	71,8 %	-16 621
Toimintakulut	-52 971 931	-53 969 998	-300 000	-54 269 998	-54 760 719	100,9 %	-490 721
Henkilöstökulut	-26 421 812	-27 224 620	-790 000	-28 014 620	-28 593 315	102,1 %	-578 695
Palvelujen ostot	-9 780 612	-9 908 888	490 000	-9 418 888	-9 541 462	101,3 %	-122 574
Aineet, tarvikkeet ja tavara	-1 187 049	-1 055 300		-1 055 300	-1 053 372	99,8 %	1 928
Avustukset	-2 938 993	-2 735 500		-2 735 500	-2 634 918	96,3 %	100 582
Muut toimintakulut	-12 643 464	-13 045 690		-13 045 690	-12 937 652	99,2 %	108 038
Toimintakate	-48 171 338	-49 537 095	-600 000	-50 137 095	-51 189 967	102,1 %	-1 052 872
Vuosikate	-48 171 338	-49 537 095	-600 000	-50 137 095	-51 189 967	102,1 %	-1 052 872
Poistot ja arvonalentumiset	-558 881	-469 856		-469 856	-422 651	90,0 %	47 205
Suunnitelman mukaiset po	-558 881	-469 856		-469 856	-422 651	90,0 %	47 205
Tilikauden tulos	-48 730 220	-50 006 951	-600 000	-50 606 951	-51 612 618	102,0 %	-1 005 667
Tilikauden ylijäämä/alijäämä	-48 730 220	-50 006 951	-600 000	-50 606 951	-51 612 618	102,0 %	-1 005 667
Vyörytyserät	-2 752 227	-2 672 682		-2 672 682	-2 019 155	75,5 %	653 527
Vyörytystuotot					757 204		757 204
Vyörytyskulut	-2 752 227	-2 672 682		-2 672 682	-2 776 359	103,9 %	-103 677
Yli/alij. vyörytyser. jälkeen	-51 482 447	-52 679 634	-600 000	-53 279 634	-53 631 774	100,7 %	-352 140

Organisaatiomuutoksien vaikutukset

Sivistys- ja hyvinvointipalvelualueella varhaiskasvatuksen palveluverkko muuttui, kun Koskenrannan päiväkoti Amanda avautui elokuussa 2023. Samalla suljettiin neljä pientä yksikköä keskustassa ja avoimen varhaiskasvatuksen toiminta keskitettiin entisen Onnilanrinteen päiväkodin tiloihin. Samassa yksikössä toimii myös Keusoten kanssa yhteinen kunnan perhekeskuksen kohtaamispaikkatoiminta.

Olellaiset tapahtumat tilikaudella

Sivistys- ja hyvinvointipalveluiden tulosalueet saavuttivat pääosin vuoden 2023 toiminnalle asetetut tavoitteet. Valtuustotavoitteiden osalta HYTE-kerroin nousi 19,2 euroon asukasta kohden, kun tavoitteena oli 18 euroa asukasta kohden. Kaikkiin syrjäytymisen ehkäisyyn asetettuihin tavoitteisiin ei päästy. Varhaiskasvatuksen pätevän henkilöstön saatavuuden osalta ei saavutettu asetettua tavoitetta eikä myöskään kaikissa opetuspalveluiden kiusaamisen ja syrjäytymisen ehkäisyyn liittyvissä tavoitteissa päästy asetettuihin tavoitteisiin. Osa opetuspalveluiden tavoitteista oli yhteisiä valtuuston asettamien tavoitteiden kanssa ja siksi myöskään niitä ei saatu toteutettua kokonaisuudessaan.

Sivistyksen yhteiset tulosalue käynnisti yhdessä teknisten palveluiden kanssa tilaselvityksen. Tilaselvityksessä keskityttiin sivistys- ja hyvinvointipalvelualueen vapaa-aikapalveluiden tiloihin ja keskustan kouluihin. FCG:ltä tilattu selvitys valmistui loppukesästä 2023 ja selvityksessä ehdotettuja toimenpiteitä lähdettiin jatkojalostamaan kunnanhallituksen asettamassa ohjausryhmässä eteenpäin. Ohjausryhmän työn tukena on kunnanjohtajan asettama viranhaltijoista koostuva valmisteluryhmä.

Opetuspalveluissa keskityttiin vuonna 2023 kiusaamisen ja häirinnän vastaisen toimenpideohjelman toteutukseen ja päivitettiin koulujen turvallisuuskansiota sähköiseen muotoon. Opetuspalveluissa tehtiin myös runsaasti opetussuunnitelmatyötä. Valtakunnallisia opetussuunnitelma muutoksia tuli useita, A2-kielen opetussuunnitelmaa tehtiin ja päivitettiin kuntakohtaisia opetussuunnitelman osuuksia. A2-kielen opetus aloitettiin Etelä-Mäntsälässä yhteistyössä Tuusulan kunnan kanssa ja pohjoisella oppilaaksiottoalueella Mäntsälän keskustassa. Sääksjärven koulun vanhimman osan rakennuksessa oli sisäilmaan liittyviä haasteita, joiden takia vanhan osan opetus siirrettiin syksyllä 2023 väistötiloihin ja vanhassa osassa toimintaa jatkettiin vain kovien käsitöiden luokassa.

Varhaiskasvatuspalveluissa toiminnallinen kehittäminen keskittyi lapsen tuen toteuttamiseen päiväkodeissa. Lakimuutos edellytti lapsen tuen arviointia ja hallinnollista päätöksentekoa tukitoimista. Varhaiskasvatuksessa käynnistettiin Porvoon seudun musiikkiopiston kanssa muskaritoiminta 3–4 -vuotiaille lapsille. Tämä toiminta ulottuu myös yksityisiin päiväkoteihin. Koskenrannan päiväkoti Amandan uudisrakennus valmistui kesällä 2023. Varhaiskasvatuksessa jatkui haastava tilanne pätevän henkilöstön saamisessa. Avoimia toimia ei ole saatu täytettyä pätevän henkilöstön osalta tavoitteen mukaisesti, jonka takia tulosalue ei päässyt asetettuun tavoitteeseen.

Elinikäisen oppimisen ja hyvinvoinnin tulosalueella asetetut tavoitteet toteutuivat pääsääntöisesti. Hyvinvointityön panostukset nostivat vuoden 2023 HYTE-kerrointa 16,9 eurosta 19,2 euroon asukasta kohden. Hyvinvointisuunnitelma päivitettiin vuoden 2023 aikana ja hyvinvointilautakunta hyväksyi päivityksen marraskuussa 2023.

Elinikäisen oppimisen ja hyvinvoinnin palveluissa käynnistyi kaksi uutta hanketta, joihin saatiin avustusta Aluehallintovirastolta. Kirjaston Unelmoidaan uudesta – hanke oli osallisuushanke, jossa kuntalaiset pääsivät mukaan uuden kirjastotilan tarpeiden määrittelyyn. Mäntsälä liikkuu 2025 - hanke käynnistyi ja hanke on monivuotinen. Tavoitteena hankkeella on koskettaa laajasti kuntalaisia tulevien vuosien aikana. Hanke

keskittyi aluksi varhaiskasvatusikäisiin lapsiin, lasten huoltajiin ja varhaiskasvatuksen henkilökuntaan tavoitteenaan pienten lasten liikkumisen lisääminen.

Elinikäisen oppimisen tulosalueella palauduttiin koronasta ja se mahdollisti monien uusien asioiden tekemisen. Liikuntapalvelut käynnistivät hyvinvointialueen kanssa liikuntaneuvonnan yhteistyön, nuorisopalvelut pitivät Hyökännummella kesäleiriä lapsille ja kansalaisopiston toiminta on palautumassa normaaliksi. Kirjaston Unelmoidaan Uudesta –hanke saatiin maaliin ja kirjastojärjestelmän vaihdos vietiin onnistuneesti läpi.

Arvio tulevasta kehityksestä

Sivistys- ja hyvinvointipalvelualueen toiminnan pohja on kunnossa ja sen varaan voidaan rakentaa tulevaa toimintaa. Toiminnan tavoitteiden ja talouden yhteys Mäntsälän kunnan strategiaan on vahvistunut. Vuoden 2024 osalta vuoden 2023 tilinpäätös antaa realistisen pohjan sille, että asetetut tavoitteet ja talous toteutunevat odotetusti.

Arvio merkittävimmistä riskeistä ja epävarmuustekijöistä

Sivistys- ja hyvinvointipalveluiden palvelualueella merkittävimmät riskit kohdistuvat henkilöstöön. Vuoden 2023 aikana sijaisten, määräaikaisten ja vakinaisten työntekijöiden saatavuudessa oli haasteita. Samat haasteet ovat edelleen olemassa. Jos osaavaa henkilöstöä ei saada ja kuntatyö ei kiinnosta, riskinä ovat palvelutason heikentyminen ja henkilöstön työn rasituksen kasvu. Nämä riskit keskittyvät varhaiskasvatukseen ja joihinkin opetuksen tehtäviin.

Pienten lasten määrän väheneminen muodostaa palvelutuotantoon merkittävän epävarmuustekijän. Mäntsälän syntyvyys on ollut viime vuosina merkittävästi pienempää kuin aiemmin ja tämä heijastuu 2020-luvun lopulla lasten palvelutarpeen kysyntää. Vaikutukset tulevat näkymään henkilöstötarpeessa ja tilojen käytössä.

Palvelualueen käyttämä kiinteistöt ovat pääsääntöisesti hyvässä kunnossa. Kiinteistöt muodostavat kuitenkin riskin toiminnalle sitä kautta, että 2020-luvun lopulla lasten ja nuorten määrän vähentyessä kiinteistöjen käyttöasteet uhkaavat pudota, jolloin niihin jää käyttämätöntä tilaa. Osassa kiinteistöjä on odotettavissa peruskorjauksia, jolloin on tärkeää pystyä kohdentamaan tulevat investoinnit oikeisiin kohteisiin ja suuntaamaan ne niin, että tilat ovat mitoitettu toiminnan tarpeiden mukaisesti.

Selonteko sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan järjestämisestä toimialalla

Sivistys- ja hyvinvointipalvelualueella sisäistä valvontaa ja riskien seuranta tehdään osavuosisikatsauksien rytmissä ja osana toimintaa jatkuvasti. Tavoitteena on kirjata jatkuvasti muistiin riskienhallintatoimenpiteet sekä olennaisimmat esille nousseet palvelualueen toimintaan ja talouteen kohdistuvat riskit. Kirjaamisessa käytetään taloushallinnon pohjalomaketta.

Palvelualueella päivitettiin hankeohjeet ja valtiosuusjärjestelmän tietojen keräämisen aikataulut ja vastuut. Palvelualueen valmiussuunnitelma valmistui kesällä 2023 ja se perustui kunnan valmiuden ja jatkuvuuden hallinnan suunnitelmaan. Varhaiskasvatus osallistui lääkehoitosuunnitelmaan päivitystyöhön Kuumakuntien ja Keusoten kanssa.

Sivistys- ja hyvinvointipalvelut kilpailuttivat tilaselvityksen ja se toteutettiin FCG:n toimesta vuoden 2023 aikana. Tulokset esiteltiin lautakunnissa ja kunnanvaltuustossa. Kunnanhallitus nimesi tilaselvityksen jatkotyöstöä varten ohjausryhmän. Tilaselvityksellä ohjataan tulevia palvelualueen investointitarpeita ja pyritään sopeuttamaan investoinnit palvelutarvetta vastaavaksi ja tunnistamaan investointien tärkeysjärjestys.

Sivistys- ja hyvinvointipalvelualueella talouden seurannan ja ennusteeseen perustuen tehtiin kaksi muutosta vuoden 2023 talousarvioon osavuosikatsausten yhteydessä. Vuoden 2023 talousarviossa ei pystytty varautumaan henkilöstömenojen kasvuun, koska vuoden 2023 palkkaratkaisu oli ennakoitua kalliimpi kunnille. Tämän takia jouduttiin hakemaan lisämäärärahaa henkilöstömenoihin toisessa osavuosikatsauksessa. Kolmannessa osavuosikatsauksessa palvelualue teki sisäisillä siirroilla korjauksia talousarvioon, koska varhaiskasvatuksen tulot laskivat ja menot olivat suuremmat kuin oli ennakoitu. Talousarvion korjaukset toteutettiin palvelualueen sisäisillä siirroilla eikä niihin haettu lisämäärärahaa.

Sivistys- ja hyvinvointipalvelualueen tilinpäätöksen toimintakate oli -50,14 milj. euroa ja ylitti muutetun talousarvion 1,05 milj. eurolla. Toimintatulot alittuivat 0,56 milj. euroa ja toimintamenot ylittyivät 0,49 milj. euroa. Toimintakate ylittyi opetuspalveluissa 0,77 milj. euroa, varhaiskasvatuspalveluissa 0,20 milj. euroa ja elinikäisen oppimisen ja hyvinvoinnin palveluissa 0,12 milj. Euroa. Investointien (irtain omaisuus) toteutuma oli yhteensä 0,18 milj. euroa toteuman ollessa 78 %. Merkittävin investointikohde oli Koskenrannan päiväkotia Amandan ensikertainen kalustaminen 0,11 milj. euroa.

Merkittävimmät tekijät toimintatuottojen alitukseen olivat asiakasmaksujen alennus varhaiskasvatuksessa, kotikuntakorvaustulojen väheneminen opetuksessa ja hanketoiminnan tulojen väheneminen. Toimintakulujen nousua selittävät palkkamenojen ennakoitua suurempi kasvu ja lomapalkkavelan kirjaukset, jotka eivät sisällyneet palvelualueen vuoden 2023 talousarvioon.

Sivistyksen ja hyvinvoinnin yhteiset

Tulosalueen toiminta-ajatus

Sivistyksen ja hyvinvoinnin yhteisten palveluiden keskeinen tehtävä on tuottaa koko palvelualueen yhteisiä hallintopalveluja ja toimia sivistyslautakunnan ja hyvinvointilautakunnan tukena heidän työskentelyssään. Lisäksi palvelualueelle kuuluu lasten ja nuorten taiteen perusopetuksessa musiikkiopistopalveluiden osto ja ohjaus.

Tavoitteiden ja talouden toteutuminen

Sivistysjohtaja perehdytti huhti-kesäkuussa kunnan palvelualueiden lautakunnat ja kunnanvaltuuston sekä palvelualueiden johtoryhmiä Unicefin lapsiystävällinen kunta -malliin. Sivistysjohtaja vieraili vaikuttamistoimielimissä keväällä 2023 ja kertoi myös niille lapsiystävällisen kunta mallin valmistelutyöstä. Lapsibudjetoitiin perehdyttiin marraskuussa 2023, kun Heinolan kaupungin hyvinvointipäällikkö Pirjo Hepo-Oja esitteli sivistys- ja hyvinvointipalveluiden ja talousosaston henkilöstölle Heinolassa tehtyä lapsibudjetoitua. Kunnan henkilöstöä osallistui loppusyksystä UNICEF:in lapsivaikutusten arvioinnin koulutuksiin (2 kpl). Varhaiskasvatus toteutti ensimmäisen lapsivaikutusten arvioinnin vuoden 2023 aikana.

Sivistys- ja hyvinvointipalvelualueen strategisen tilaselvityksen tekeminen käynnistyi huhtikuussa. Selvityksen ohjausryhmä kokoontui kolme kertaa. Strategisen tilaselvityksen teki FCG, joka tutustui kiinteistötietoihin ja rakennusten kuntoon touko-kesäkuussa. Kesäkuussa ja elokuussa Mäntsälän kunnan aineiston ja tehtyjen kiinteistökierrosten jälkeen FCG laati raportin ja se valmistui elokuun loppuun mennessä eli tavoiteaikataulussa. Kunnanvaltuustolle strateginen tilaselvitys esiteltiin iltakoulussa 25.9.2023. Kunnanhallitus asetti strategisen tilaselvityksen jatkovalmistelua edistämään ohjausryhmän 9.10.2023.

Sivistys- ja hyvinvointipalvelualueen valtionosuuksien tietojen ilmoittaminen Opetushallitukselle ja Valtionkonttorille tehtiin huhti-toukokuussa. Vuoden 2023 esi- ja perusopetuksen sekä toisen asteen koulutuksen tilastointipäivä oli 20.9.2023. Tällöin ilmoitettiin oppilaitosten oppilas- ja opiskelijamäärät, jotka

ovat myös yksi valtionosuuslaskennan peruste. Sivistys- ja hyvinvointipalvelualueen vuoden 2024 talousarviovalmistelu aloitettiin keväällä ja tulosalueet työstivät yhdessä talousosaston kanssa talousarvion valmistelun raamilaskentaan liittyvät pohjatiedot kesäkuun loppuun mennessä. Hyvinvointilautakunta käsitteli 19.9.2023 oman toimintansa talousarvioesityksen vuodelle 2024 ja sivistyslautakunta koko palvelualueen talousarvioesityksen 26.9.2023. Palvelualueen talousarvioesitystä korjattiin lokakuussa 2023 kolmannen osavuosisikatsauksen tietojen pohjalta, jotta vuoden 2024 talousarvio saatiin realistiselle pohjalle.

Sivistyksen ja hyvinvoinnin yhteiset							
	TP 2022	TA 2023	MUUTOS	MTA 2023	TP 2023	TOT %	Poikkeama
Toimintakulut	-547 262	-450 140	20 000	-430 140	-443 213	103,0 %	-13 073
Toimintakate	-547 262	-450 140	20 000	-430 140	-443 213	103,0 %	-13 073

Opetuspalvelut

Tulosalueen toiminta-ajatus

Opetuspalvelut toteuttavat laadukasta perus- ja lukio-opetusta kasvun, hyvinvoinnin ja elinikäisen oppimisen kyvyn edistämiseksi. Oppimisen, opetuksen ja oppilaitosten toimintaa ohjaa jatkuvan kehittymisen tavoite.

Tavoitteiden ja talouden toteutuminen

Strategisten tavoitteiden toteuttamiseksi tehtiin toimenpiteitä sekä koulujen että tulosalueen tasoilla. Jokainen koulu kirjasi Sivistyslautakunnan hyväksymiin lukuvuosisuunnitelmiin koulukohtaiset toimenpiteensä kuntastrategian tavoitteiden toteuttamiseksi. Painopisteenä olivat toimenpideohjelman mukaiset toimenpiteet kiusaamisen, väkivallan ja häirinnän ennaltaehkäisemiseksi ja siihen puuttumiseksi. Jokainen koulu laati toimenpidesuunnitelman keväällä 2023 toteutetun KiVa-kyselyn tulosten perusteella. Kaikilla kouluilla toteutettiin esityksiä, joissa oppilaat ja oppilasryhmät toivat esiin ystävyden ja kaveruuden merkitystä. KiVa-koulutus toteutettiin koulujen KiVa-opettajille kahdessa osassa niin, että kaikilta kouluilta on osallistujia. Mapa-koulutukset toteutettiin suunnitelman mukaisesti. Koulujen oppilaskuntien hallitusten jäsenille järjestettiin koulutusta, jonka aiheena oli kiusaamisen vastainen toiminta. Kaikki opettajat saivat käyttöönsä työpuhelimen. Tämän jälkeen otettiin käyttöön henkilöstön sähköinen turvallisuuskansio. Kouluilla tapahtuvan nuorisotyön nykytilaa arvioitiin ja käynnistettiin suunnitelman laadinta toiminnan kehittämiseksi. Tulosalueen kehittämistiimien teemat lv. 2023–2024 ovat turvallisuus, digitalisaation edistäminen, hyvinvointi sekä kielet ja kulttuuri.

Tunne- ja vuorovaikutustaitojen opetuksen paikallinen opetussuunnitelmaosuus päivitettiin. Suunnitelma oppilaiden suojaamiseksi väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä sekä kriisisuunnitelma päivitettiin Opetushallituksen määräyksen 1.3.2023 mukaisesti. Muut paikallisen opetussuunnitelman muutokset koskivat oppilaiden poissaolojen ehkäisemistä sekä poissaolojen suunnitelmallista seuraamista ja niihin puuttumista, Riihenmäen koulun painotetun opetuksen (yrittäjyyskasvatus) opetussuunnitelmaosuutta sekä perusopetuksen valmistavan opetuksen opetussuunnitelmaa.

A2-kielen opetus käynnistettiin 1.8.2023 lukien. Huoltajien ja oppilaiden tekemien valintojen perusteella Etelä-Mäntsälään muodostui Tuusulan kanssa toteutetun yhteistyön perusteella ryhmät saksan ja espanjan kielissä sekä Pohjois-Mäntsälän alueelle espanjan kielessä. Keskeisiä hanketoiminnan kohteita olivat sitouttava kouluyhteistyö, koulutuksellisen tasa-arvon edistäminen, kerhotoiminta, ohjelmointiosaamisen kehittäminen, lukemisen vahvistaminen ja kielitietoinen opetus. Opetussuunnitelmien perusteita koskevien muutosten myötä kehittämistoimintaa toteutettiin lisäksi yhtenäisen perusopetuksen toimintakulttuurin,

oppimista ja hyvinvointia edistävän koulutyön järjestämisen (poissaolojen ehkäiseminen sekä niiden suunnitelmallinen seuraaminen ja niihin puuttuminen) sekä opiskeluhoillon osalta.

Sääksjärven koulun ylimmän koulurakennuksen tilojen käyttöä rajoitettiin niin, että rakennuksessa jatkui vain kovien materiaalien käsityön opetus. Yksi yleisopetuksen luokka siirtyi väistötilaan.

Toisella vuosineljänneksellä korostui hallinnollinen työ, joka aiheutui pääosin valtakunnallisista opetussuunnitelmamuutoksista, laadituista palkkaratkaisuista, OVTES-palkkajärjestelmästä, hankehauista ja -raportoinnista ja Telia-muutoksesta sekä hyvinvointialueen verkostoyhteistyön valmistelusta mutta myös paikallisesta tehtäväkuvavalmistelusta.

Mäntsälän lukiossa aloitti uusi rehtori, aiemman jäädessä ansaitulle eläkkeelle. Sivistyslautakunta päivitti lukion paikallisen opetussuunnitelman kokouksessaan 23.5.2023.

Opetuspalveluiden toimintakate vuonna 2023 oli 31,8 milj. euroa ja alitti muutetun talousarvion toimintakatteen osalta 0,77 milj. eurolla. Edelliseen vuoteen nähden toimintakate laski 0,66 milj. euroa. Toimintatulojen toteuma vuonna 2023 oli 2,16 milj. euroa. Tämä oli talousarviossa arvioitua 2,61 milj. euroa 0,45 milj. euroa pienempi. Suurimpina selittävinä tekijöinä myyntituotoissa kotikuntakorvausten toteuma alittui suunnitellusta 0,2 milj. euroa ja tukien ja avustusten arvio alittui 0,14 milj. Euroa. Kotikuntakorvaustulot laskivat arvioidusta, sillä kotikuntakorvaustulojen tarkastusajankohtana Mäntsälässä koulua käyviä muun kotikunnan omaavia oppilaita oli arvioitua vähemmän.

Toimintakulujen toteuma vuonna 2023 oli 33,98 milj. euroa ja ylitti muutetun talousarvion toimintakulujen osalta 0,32 milj. euroa. Suurimpina selittävinä tekijöinä on jaksotettujen palkkojen ja palkkioiden (ts. lomapalkkavelka) osuus 0,07 milj. euroa, asiakaspalveluiden ostot kotikuntakorvauksiin liittyen 0,08 milj. euroa sekä asiakaspalvelujen ostot 0,09 milj. euroa. Kotikuntakorvauksiin liittyvät asiakaspalvelujen ostot olivat arvioitua suuremmat, sillä kotikuntakorvausten tarkastusajankohtana Mäntsälän kotikunnan oppilaita oli muualla koulussa arvioitua enemmän.

Opetuspalvelut	TP 2022	TA 2023	MUUTOS	MTA 2023	TP 2023	TOT %	Poikkeama
Toimintatuotot	3 084 599	2 614 593		2 614 593	2 162 119	82,7 %	-452 474
Toimintakulut	-34 240 864	-33 817 458	160 000	-33 657 458	-33 976 499	100,9 %	-319 041
Toimintakate	-31 156 265	-31 202 865	160 000	-31 042 865	-31 814 380	102,5 %	-771 515

Varhaiskasvatuspalvelut

Tulosalueen toiminta-ajatus

Varhaiskasvatuspalvelut ja esiopetus toteuttavat lapsen hoidon, kasvatuksen ja opetuksen kokonaisuutta kokopäiväpedagogiikan muodossa. Lapsen kasvua ja kehitystä edistetään yhdessä huoltajien ja kasvuympäristön muiden toimijoiden kanssa.

Tavoitteiden ja talouden toteutuminen

Strategisia tavoitteita on edistetty edelleen tavoite kerrallaan. Henkilöstön työhyvinvointia on tuettu työnohjauksella koko vuoden eri ryhmissä tarpeiden mukaisesti ja syksyllä järjestettiin muutamassa päiväkodissa koko yksikön työnohjaus iltoja. Lasten ja henkilöstön digitaitojen kehittämiseksi alkoi pilotointi lähikoulutuksesta kahdessa päiväkodissa.

Varhaiskasvatuksessa on haastava tilanne pätevän henkilöstön saamiseksi, tämän vuoksi sitovaksi tavoitteeksi vuodelle 2023 asetettiin avoimien toimien täyttämisen 20 % verran. Avoimia toimia ei ole saatu täytettyä ja lisääntyneen henkilöstötarpeen vuoksi avointen toimien täyttämisprosentti on negatiivinen. Syksyn rekrytoinnin osalta haasteena on ollut edelleen varhaiskasvatuksen opettajien saatavuus. Järjestelyvaraeriä kohdennettiin kaikille eri ammattiryhmille, eritoten pk johtajille ja varhaiskasvatuksen opettajille.

Mäntsälän kunnan esiopetuksen opetussuunnitelman 2023 muutokset liittyvät opiskeluhooltoon, jota tarkennetaan Mäntsälän kunnan opiskeluhooltosuunnitelmassa. Mäntsälän varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen yhteinen tasa-arvo ja yhdenvertaisuussuunnitelma päivitettiin alkusyksystä 2023. Yhteistyössä Keski-Uudenmaan hyvinvointialueen kanssa on laadittu asiakirjapohjat lääkehoitosuunnitelmille.

Varhaiskasvatuksen palveluseteliä valmisteltiin virkamiestyönä yhdessä yksityisten palveluntuottajien kanssa. Palveluseteliin lapsivaikutusten arviointiin liittyen huoltajille tehtiin kysely.

Varhaiskasvatuksen lakimuutos lasten tuen tasoista astui voimaan 1.8.2022. Lain voimaantulon vaikutuksia on tärkeää arvioida kokonaisen toimintavuoden osalta. Hallintopäätöksiä on tehty vuoden 2023 aikana 86 ja avustajien tarve on kasvanut lasten tuen tarpeiden havaitsemisen myötä. Syksyille 2023 ei saatu toivottua hankerahoitusta, joten lisääntyvien avustajien palkkamenot katetaan varhaiskasvatuksen budjetista. Vuoden aikana hanketoiminta jatkui kahden hankkeen osalta ja kolmanteen hankkeeseen saatiin työntekijä toukokuussa. Hanketyöntekijä ja hankeavustaja resurssia on kohdennettu pienennettyihin ryhmiin sekä muutamiin muihin ryhmiin. Syksyllä oli käynnissä enää kaksi hanketta.

Mäntsälän varhaiskasvatuksessa alkoi syksyllä yhteistyö Porvoon musiikkiopiston kanssa, jolta ostettiin muskaritoimintaa kaikille kunnallisten ja yksityisten päiväkotien 3–4 –vuotiaiden ryhmille.

Varhaiskasvatuspalveluiden tulosalueen toimintakate oli 15,8 milj. euroa jäaden 0,1 milj. euroa alle muutetun talousarvion. Toimintakulut 16,80 milj. euroa ylittivät talousarvion 0,06 milj. eurolla ja toimintatuotot alittivat muutetun talousarvion 0,08 milj. eurolla. Toimintatuotot laskivat yli 0,3 milj. euroa vuoden 2022 tilinpäätöksestä. Toimintamenoissa ylitykset olivat seurausta jaksotettujen palkkojen ja palkkioiden määrästä (ts. lomapalkkavelka) 0,34 milj. euroa. Palvelujen ostojen käyttö alittui muutettuun talousarvioon nähden 0,19 milj. euroa, aineiden, tarvikkeiden ja tavaroiden käyttö alittui 0,02 milj. euroa, avustusten käyttö 0,09 milj. euroa ja muut toimintakulut 0,08 milj. euroa.

Avustusten käytön osalta lasten kotihoidon tuen ja kuntalisän määrä talousarviossa arvioidusta 1,2 milj. eurosta alittui noin 0,11 milj. euroa (toteuman vuonna 2023 ollessa 1,08 milj. euroa) kun taas vastaavasti yksityisen hoidon tuki ja kuntalisän määrä talousarviossa arvioidusta 1,44 milj. eurosta ylittyi 0,03 milj. euroa (toteuman ollessa 1,47 milj. euroa).

Varhaiskasvatuspalvelut	TP 2022	TA 2023	MUUTOS	MTA 2023	TP 2023	TOT %	Poikkeama
Toimintatuotot	1 274 215	1 335 210	-300 000	1 035 210	951 942	92,0 %	-83 268
Toimintakulut	-15 008 504	-16 091 211	-650 000	-16 741 211	-16 801 761	100,4 %	-60 550
Toimintakate	-13 734 289	-14 756 001	-950 000	-15 706 001	-15 849 819	100,9 %	-143 818

Elinikäisen oppimisen ja hyvinvoinnin palvelut

Tulosalueen toiminta-ajatus

Elinikäisen oppimisen ja hyvinvoinnin palvelualue edistää ja ylläpitää kuntalaisten hyvinvointia ja terveyttä järjestämällä matalankynnyksen opisto-, kirjasto-, liikunta- ja nuorisopalveluita. Monipuoliset hyvinvointia edistävät palvelut toteutetaan asiakaslähtöisesti vastaamaan kuntalaisten parhaan arjen tarpeita. Laadukkaat hyvinvointia edistävät palvelut ovat kunnan vetovoimatekijä.

Tavoitteiden ja talouden toteutuminen

Strategiset tavoitteet ovat toteutuneet lähes suunnitellusti. Kouluilla tapahtuvan nuorisotyön kehittäminen linkitettiin osaksi opetuspalveluiden kiusaamisen, väkivallan ja häirinnän vastaista työtä, kevään aikana määritellään painopisteet vuodelle 2024. Valtuuston nähden sitova HYTE-kerroin tavoite saavutettiin erinomaisesti HYTE-kertoimen ollessa 19,2 €/as. Hyvinvointisuunnitelma 2023–2024 hyväksyttiin hyvinvointilautakunnassa marraskuussa 2023. Hyvinvointisuunnitelman neljä päätavoitetta kaikenikäisten liikkumisen lisääminen, digiosaamisen vahvistaminen, syrjäytymisen ennaltaehkäisy ja osallisuuden vahvistaminen sekä turvallisuuden lisääminen ovat ajankohtaisia ja niiden tavoitteiden suuntaisesti edetään. Suunnitelmassa päivitettiin toimenpiteet ja mittarit mahdollisimman konkreettiseksi ja huomioidaan myös HYTE-kertoimen edellyttämät mittarit. Hyvinvointisuunnitelman päivitykseen on osallistunut kaikkien toimialojen päälliköt yhdessä hyvinvointipalvelujen kanssa.

Hyvinvointipalvelut koordinoivat puistoruokailun, joka toteutettiin Myllymäen koulun pihalla kesäkuun alusta juhannukseen asti. Hyökännummen koululla pidettiin kesäkuussa kaksi viikkoa lasten päiväleiriä yhdessä Hyökännummen koulun vanhempainyhdistyksen kanssa. Kunnan nuoriso-ohjaaja ja nuoriso-ohjaajaopiskelija toimivat leirin vetäjinä. Tästä toiminnasta työntekijä resurssien lisäksi tuli pieni maksu koulun siivouskustannuksista.

Etsivässä nuorisotyössä saatiin perustoiminnot hoidettua, vaikka toinen etsivä nuorisotyöntekijä oli toimivapaalla viisi kuukautta. Hänen tilalleen ei saatu palkattua sijaista kahdesta hakuryityksestä huolimatta. Starttivalmennukset toinen koordinoiva ohjaaja siirtyi toisen työnantajan palvelukseen huhtikuun puolivälissä. Hänen tilallensa saatiin palkattua nopeasti uusi koordinoiva ohjaaja. Myös Liikkuva Mäntsälä 2025 hankekoordinaattori vaihtui kesken hankekauden. Senioriohjaaja aloitti syyskuussa.

Yhteistyö hyvinvointialueen kanssa on parantunut liikuntapalveluiden osalta. Vuoden aikana 2023 aikana on saatu luonnosteltua hyvinvointialueen kanssa yhteinen Elintapa- ja liikkumissuunnitelma. Liikunnanohjaajat ovat saaneet työtilaa terveysasemalta elintapa- ja liikkumisneuvontaa varten, mikä on osaltaan tiivistänyt yhteistyötä vastaanottopalveluiden kanssa. Nuorisotalolla otettiin käyttöön NuoDo -tilastointiohjelma.

Kansalaisopiston kohdalla toiminta noudatti laadittua kurssi-ohjelmaa. Eri mittaisia kursseja toteutui 380, joista maahanmuuttajille suunnattuna kolme kurssia. Kansalaisopiston rehtori jäi eläkkeelle elokuun alussa ja uusi rehtori aloitti samana päivänä. Toinen opistosihtööri on jäämässä eläkkeelle ja hänen seuraajansa aloitti marraskuussa. Netto-opiskelijoiden määrä vuoteen 2022 verrattuna kasvoi vajaalla 200 henkilöllä. Kulunut vuosi oli ensimmäinen moneen vuoteen, jolloin ei ollut koronarajoituksia ja erilaiset tapahtumat on pystytty järjestämään normaalisti, mm. runsaasti erilaisia musiikkitapahtumia, ILONA-kevätnäyttely kaikissa kolmessa kunnassa (Mäntsälä, Pornainen ja Pukkila), osa kursseista osallistui Ystävänpäivä viikolla tuo ystävä tutustumaan kurssille ja vanhustenviikolla yhdessä senioriohjaajan kanssa oli järjestetty "Miksi käyttäisin digiä"? - luento. Jumppamaraton järjestettiin kahden vuoden tauon jälkeen ja syksyllä järjestettiin muutamia lyhytkursseja, joilla kurssilaiset pääsivät tutustumaan uusiin liikuntalajeihin. Käsitöissä muutaman vuoden tauon jälkeen alkoi kansallispukujen kunnostuskurssi ja kaksi kansallispukuihin liittyvää luentoa. Syksyn nukkekurssin toteutettiin yhteistyössä Mäntsälän seurakunnan kanssa.

Keväällä 2023 kansalaisopisto otti käyttöönsä uuden verkkokaupan kurseille ilmoittautumiseen. Syksyllä otettiin käyttöön Peda.netin opetuskäyttöön tuntiopettajien Intraksi. Syksystä 2023 uudistettiin palautekyselyt, jotka lähetettiin kaikille kurssilaisille. Yhteistyössä muiden kansalaisopistojen kanssa Mäntsälän kansalaisopisto oli mukana kolmessa LaKe -hankkeessa, joista yksi päättyi keväällä 2023. Hankkeiden tarkoituksena on kehittää kansalaisopistojen henkilöstön osaamista.

Kurssimaksutuotot ylittyivät talousarvioon nähden. Loppuvuonna 2023 kurssimaksuja, jotka kohdistuivat alkavalle lukukaudelle, jaksotettiin vuodelle 2024. Jaksotuksen myötä kurssimaksutuotot jäivät ennakoitu pienemmäksi. Kurssimaksujen toteutuma oli kuitenkin 97,7 % (18.1.2024 tuloslaskelman mukaan).

Kirjaston toimintaa rytmitti ja ohjasi syyskuussa toteutunut kirjastojärjestelmän vaihdos, jonka kustannukset näkyvät ICT- ja asiantuntijapalvelujen kulujen ylityksinä, koska ICT-palveluihin tehtiin talousarviomuutoksen myötä vähennys loppuvuonna. Kirjasto oli järjestelmävaihdoksen vuoksi suljettuna 12 päivää. Sulkupäiviä syntyi myös kiinteistöhuollon ja tietohallinnon edellyttämistä syistä yhteensä 10 päivää. Kirjaston omatoimiaikoja jouduttiin järjestyshäiriöiden vuoksi supistamaan alkuvuodesta ja vartiointia lisättiin, mikä näkyy vartiointiin varattujen kustannusten ylittymisenä. Myös palveluaikoja muutettiin hieman järjestelmävaihdoksen valmistelutyön vuoksi huhti-syyskuun välisellä ajalla. Unelmoidaan uudesta -hanke toteutettiin hankesuunnitelman mukaan ja tulokset esiteltiin 20.3.23 kunnanvaltuustolle.

Elinikäisen oppimisen ja hyvinvoinnin palvelualueen henkilöstömenot ylittyivät tulosalueella 0,06 milj. eurolla. Tämä johtuu suurimmilta osin jaksotettujen palkkojen ja palkkioiden osuudesta (ns. lomapalkkavelka), 0,05 milj. euroa. Palvelujen ostot ylittyivät 0,04 milj. eurolla. Lisäksi hankkeista saadut tulot olivat ennakoitua pienemmät. Hankkeista saatiin tuloja 0,03 milj. euroa arvioitua vähemmän. Koko tulosalueen toimintakate oli -0,12 milj. euroa.

Selittäväenä tekijänä toimintatuottojen laskulle on se, että kaikista vuonna 2023 toteutuneiden hankkeiden kustannuksista ei ole voitu tulouttaa vastaavaa osuutta toimintatuottoihin hankkeen loppuraportoinnin lisäselvitysten vuoksi. Tämän vaikutus vuoden 2023 tilinpäätökseen on noin -0,06 milj. euroa.

Elinikäisen oppimisen ja hyvinvoinnin palvelut							
	TP 2022	TA 2023	MUUTOS	MTA 2023	TP 2023	TOT %	Poikkeama
Toimintatuotot	441 778	483 100		483 100	456 692	94,5 %	-26 408
Toimintakulut	-3 175 302	-3 611 189	170 000	-3 441 189	-3 539 246	102,8 %	-98 057
Toimintakate	-2 733 524	-3 128 089		-2 958 089	-3 082 554	104,2 %	-124 465

Neuvostot

Lapsi- ja perheasiainneuvosto kokoontui vuoden 2023 aikana kuusi kertaa. Neuvosto antoi hyvinvointilautakunnalle lausuntoja Suomen harrastamisen mallin toteuttamisesta, puistoruokailusta ja lasten ilkeilyn lisääntymisestä sekä sivistyslautakunnalle lausunnon lasten nettikiusaamiseen liittyen. Neuvosto antoi yhdessä muiden neuvostojen kanssa lausunnon esteettömästä kulkemisesta kunnassa.

Ikäihmisten neuvosto kokoontui vuoden 2023 aikana kuusi kertaa. Ikäihmisten neuvoston järjestämä Vanhustenviikon pääjuhla oli Mäntsälän kunnantalon valtuustosalissa. Vanhustenviikolla järjestettiin "Miksi ja miten käyttäisin digiä?"-webinaarin ja yhteiskävely jokirannassa ikäihmisille ja lapsille.

Vammaisneuvosto kokoontui vuoden 2023 aikana kuusi kertaa. Vammaisneuvoston kautta kunnan käsittelyyn tuli Autoliiton invapysäköinti mobiiliapplikaatio, johon Mäntsälä liittyi syksyllä mukaan. Vuoden aikana vammaisneuvosto edusti myös erilaisissa Mäntsälässä järjestetyissä tapahtumissa.

Syksyllä vammais- ja ikäihmisten neuvostot testasivat kunnan uudistettuja verkkosivuja yhdessä ja antoivat yhteispalautteen testauksesta kunnan hallintopalveluille. Neuvostot antoivat vuoden aikana kolme lausuntoa, joista kaksi toteutettiin yhteislausuntoina ja yksi kunnan kaikkien vaikuttamistoimielinten yhteislausuntona.

Mäntsälän nuorisovaltuustolla oli vuonna 2023 10 kokousta. Nuorisovaltuuston päätavoite oli tehdä nuorisovaltuustoa tutuksi nuorille sekä päättäjille. Nuorille annettiin tietoa kouluvierailuilla ja yleiskokouksessa. Päättäjille järjestettiin kuulemistilaisuus. Nuorisovaltuusto teki kaksi aloitetta (Häiriötön opiskelutila ja Aamupala yläkouluille ja lukioon) kunnanvaltuustolle sekä ottivat kantaa vesiliikuntakeskus-hankkeeseen. Näkyvyyttä nuorisovaltuusto lisäsi jakamalla stipendit yhdelle Hepolan, Riihenmäen ja Ehnroosin 9. luokkalaisille, jotka tekivät parhaimman loppukirin opiskelujen suhteen.

Investoinnit

Sivistys- ja hyvinvointilautakunta					
Irtain omaisuus					
Tilojen kalustaminen					
Vaarojen ja riskien arvioinnin muk. investointitarp.	-15 000	-15 000		-15 000	
Opetuspalveluden opetussuunnitelman mukainen kalust.	-15 000	-15 000	-27 808	12 808	185 %
Koskenrannan päiväkodin (Amanda) ensikertainen kalusta	-150 000	-150 000	-111 991	-38 009	74,7 %
Sivistys- ja hyvinvointilautakunta yhteensä	-180 000	-180 000	-139 799	-40 201	78 %
	-180 000	-180 000	-139 799	-40 201	78 %

Sivistys- ja hyvinvointipalveluiden irtaimen käyttöomaisuuden määräraha 0,18 milj. euroa toteutui 78 %, toteutuman ollessa 0,14 milj. euroa. Merkittävin investointikohde oli Koskenrannan päiväkotin Amandan ensikertainen kalustaminen (0,11 milj. euroa).